

Föstudaginn 1. febrúar 1991.

Nr. 265/1987.

Bente Kaulbach Fornjótur

f.h. dánarbús

Snæbjarnar Fornjóts og persónulega

(Björgvin Þorsteinsson hrl.)

gegn

iðnaðarráðherra og fjármálaráðherra

f.h. rikissjóðs

(Sigrún Guðmundsdóttir hdl.),

Orkubúi Vestfjarða

(Hákon Árnason hrl.)

og til réttargæslu

Rafmagnsveitum ríkisins

(Sigurður G. Guðjónsson hrl.).

Eignarréttindi. Vatnsréttindi. Aðild. Hefð. Eignarnám. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir, Bjarni K. Bjarnason, Guðmundur Jónsson og Þór Vilhjálmsson og Gunnar M. Guðmundsson, settur hæstaréttardómari.

Máli þessu var skotið til Hæstaréttar með stefnu 18. september 1987 að fengnu áfrýjunarleyfi 14. sama mánaðar samkvæmt 2. mgr. 20. gr. laga nr. 75/1973 um Hæstarétt Íslands. Þess er krafist, „að viðurkenndur verði eignarréttur aðallega dánarbús Snæbjarnar Fornjóts (sic), en til vara áfrýjanda að helmingi óskiptra foss- og vatnsréttinda í Sviná, Mjólka, Hofsá og Dynjandi í landi jarðanna Dynjandi, Borgar og Rauðsstaða í Auðkúluhreppi, V.-Ísafjarðarsýslu“. Áfrýjandi krefst einnig málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndu iðnaðarráðherra og fjármálaráðherra f.h. rikissjóðs krefjast staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefnda Orkubúi Vestfjarða krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Réttargæslustefndi hefur ekki uppi kröfur um efni málsins, en krefst málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Hér er til meðferðar mál, sem Bente Kaulbach Fornjótur höfðaði á bæjarþingi Reykjavíkur 5. apríl 1983, eftir að mál, sem höfðað var 1981, hafði verið hafið vegna útivistar.

Í héraði var krafist greiðslu peninga og til vara viðurkenningar á tilteknum eignarréttindum, og er því lýst í hinum áfrýjaða dómi. Í áfrýjunarstefnu sagði, að Bente Kaulbach Fornjótur krefðist þess, að allar kröfur hennar á bæjarþinginu yrðu teknar til greina. Í greinargerð til Hæstaréttar var enn aðallega krafist greiðslu peninga, en til vara viðurkenningar á eignarréttindum. Þegar málið var flutt munnlega 9. janúar síðastliðinn, voru hins vegar þær kröfur gerðar, sem að framan er lýst.

Í héraði var lagt fram bréf frá skiptaréttinum á Friðriksbergi, dagsett 10. september 1986. Þar segir, að réttindi Snæbjarnar Fornjóts á Íslandi séu eign dánarbús hans og að hvers konar framsal þeirra sé ógilt. Skiptarétturinn samþykki, að Bente Fornjótur hafi fyrir búsins hönd gert kröfu til þessara réttinda, og heimili henni að ljúka fyrir búið dómsmáli, sem rekið sé, á eigin kostnað. Þá hefur verið lagt fyrir Hæstarétt bréf skiptaréttarins frá 18. ágúst 1987. Þar er áfrýjanda gefin heimild til að áfrýja héraðsdómi fyrir búsins hönd, en á eigin kostnað.

Eins og á stendur í máli þessu, þykir með hliðsjón af meginreglu 1. mgr. 53. gr. laga nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði eiga að fallast á, að Bente Kaulbach Fornjótur geti nú gert kröfur f.h. dánarbús föður síns á þann hátt, sem lýst hefur verið.

Eins og fram kemur í héraðsdómi, var hinum umdeildu vatnsréttindum afsalað Orkuvötnum hf. 29. júní 1954. Undir afsalið ritaði Ebba v. Kaulbach. Þá er í dóminum lýst skriflegu samþykki erfingja Snæbjarnar Fornjóts, sem voru dætur hans, Hedda og Bente. Ritaði hin fyrrnefnda undir fyrir hönd systur sinnar samkvæmt umboði. Ágreiningur sá, sem lýst er í héraðsdómi um gildi þessara skjala, er enn til staðar. Ekki er í ljós leitt, að af hálfu Orkuvatna hf. hafi í þessum viðskiptum verið þannig að málum staðið, að það teljist „óráðvandlegt atferli“ í skilningi 2. mgr. 2. gr. laga nr. 46/1905 um hefð. Ber að reikna upphaf hefðartíma frá afsalsdegi. Ríkissjóður keypti síðar þau réttindi, sem Orkuvötn hf. fengu 1954, og voru árnar, sem um er að ræða, virkjaðar. Sú virkjun varð síðar eign Orkubús Vestfjarða. Af þessu leiðir, að Orkubú Vestfjarða

hefur, hvað sem öðru líður, unnið hefð á hinum umdeildu réttindum samkvæmt 1., 2. og 3. gr. laga nr. 46/1905. Ber því þegar af þessari ástæðu að sýkna stefndu af kröfum áfrýjanda.

Það styður og þessa niðurstöðu, að fyrrnefndu afsali frá 29. júní 1954 var þinglýst hjá sýslumanni Ísafjarðarsýslu 19. júlí sama ár. Eftir meginreglu þeirri, sem nú er í 1. mgr. 33. gr. þinglýsingalaga nr. 39/1978 og gildi einnig, áður en lögín voru sett, þarf hvorki ríkissjóður né Orkubú Vestfjarða að sæta þeirri mótbáru, að afsalið frá 1954 sé ógilt.

Rétt er, að málskostnaður falli niður í héraði og fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Stefndu, iðnaðarráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og Orkubú Vestfjarða, skulu vera sýkn af kröfu áfrýjenda, Bente Kaulbach Fornjóts f.h. dánarbús Snæbjarnar Fornjóts og persónulega.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

S é r a t k v æ ð i

Guðmundar Jónssonar hæstaréttardómara og Gunnars M. Guðmundssonar, setts hæstaréttardómara.

Með lögum nr. 54/1954 um Orkuver Vestfjarða var ríkisstjórn Íslands veitt heimild til að fela Rafmagnsveitum ríkisins að virkja Dynjandisá eða Mjólká í Arnarfirði til raforkuvinnslu fyrir byggðir á Vestfjörðum og festa kaup á vatnsréttindum í ánum fyrir botni Arnarfjarðar, ef viðunandi kjör fengjust. Var af hálfu ríkisstjórnarinnar talið, að Orkuvötn hf. væru eigandi vatnsréttindanna. Samningar við félagið um kaup á vatnsréttindunum tókust ekki. Svo sem rakið er í hinum áfrýjaða dómi, ákvað raforkumálaráðherra að taka vatnsréttindin eignarnámi samkvæmt ákvæði 54. gr. vatnalaga nr. 15/1923. Var þess óskað, að dómkvaddir yrðu matsmenn til að ákveða eignarnámsbætur. Í matsbeiðni segir svo:

„Ríkisstjórn Íslands hefur ákveðið að láta framkvæma virkjun á svonefndum Mjólkám í botni Arnarfjarðar á þessu ári og telur af þeirri ástæðu nauðsynlegt að eignast vatnsréttindi í svonefndum

Mjólkám, en vill einnig með tilliti til viðbótarvirkjana eignast vatnsréttindi öll í landi jarðarinnar Dynjandi og vatnsréttindi Hofsár í landi Rauðsstaða.

Sömuleiðis þarf ríkið að öðlast rétt til afnota og umferðar um landið og rétt til lands og malartöku v/virkjunarframkvæmda.

Öll vatnsréttindi jarðanna Borgar, Dynjandi og vatnsréttindi Hofsár í landi Rauðsstaða í Auðkúluhreppi, V.-Ísafjs. svo og réttur til afnota af landi v/sand- og malartöku virðast vera í eigu félags- skapar, sem heitir Orkuvötn h/f.

Samkvæmt firmaskrá Reykjavíkur er formaður félagsstjórnar Björn Jóhannsson, Stórholti 29, Rvík, og varaformaður Gústav A. Sveinsson hrl., Reykjavík. - Leitað hefur verið samkomulags við eigendur framangreindra vatnsréttinda, en árangurslaust.

Raforkumálaráðherra hefur því ákveðið að beita heimild 54. gr. laga nr. 15, 20. júní 1923, og taka framangreind réttindi félagsins Orkuvötn (sic) eignarnámi (lögnámi).

Þér eruð því hér með, herra sýslumaður, beðinn um að dóm- kveðja tvo menn samkv. l. nr. 61, 14. nóv. 1917, til þess að meta til fjár vatnsréttindi og önnur réttindi varðandi virkjanir, sem félagið Orkuvötn h/f á í landi jarðanna Dynjandi, Borgar og Rauðsstaða í Auðkúluhreppi.“

Af hálfu Orkuvatna var eignarnáminu og dómkvaðningu mats- manna mótmælt. Með dómi Hæstaréttar 13. júní 1956 var mótmæ- lunum hrundið. Segir þar m.a. svo:

„Í máli þessu hefur varnaraðili, raforkumálaráðherra, krafizt þess, að dómkvaddir verði tveir menn samkvæmt lögum um fram- kvæmd eignarnáms nr. 61/1917 til að meta til fjár öll vatnsréttindi í svonefndum Mjólkám í landareign jarðanna Borgar og Dynjandi í Auðkúluhreppi í Ísafjarðarsýslu svo og í Hofsá í landareign Rauðsstaða í sama hreppi. Ennfremur verði þeim falið að meta rétt- indí til sand- og malartöku og til umferðar og afnota af landi greindra jarða vegna fyrirhugaðra vatnsvirkjunarframkvæmda af hálfu ríkisins. Réttindi þessi öll eru talin eign sóknaraðilja, og hyggst ríkisstjórnin taka þau eignarnámi. Styður hún kröfu sína við 54. gr. laga nr. 15/1923. Sóknaraðili hefur andmælt því, að dóm- kvaðning fari fram, með þeim rökum, að eignarnám téðra réttinda sé óheimilt. Vísar hann því til stuðnings til 4. gr. laga nr. 54/1954,

er hann telur óheimila notkun greinds lagaákvæðis, að því er varðar umrædd vatnsréttindi.

Hina tilvitnuðu 4. gr. laga nr. 54/1954 verður að skilja á þá leið, að hún heimili ríkisstjórninni að festa kaup á framangreindum vatnsréttindum með samningi við rétta aðilja ef viðunandi kjör fást, en svipti ráðherra hins vegar ekki þeim rétti, sem honum er veittur í 54. gr. laga nr. 15/1923, til að taka vatnsréttindi þessi lögnámi, ef slík kjör fást ekki að dómi ríkisstjórnarinnar. Ber því að staðfesta hinn kærða úrskurð.“

Dómkvaðning matsmanna mun ekki hafa farið fram, en Orkuvötn hf. og ríkisstjórn Íslands sömdu hins vegar um, að gerðardómur skyldi ákveða andvirði umræddra réttinda. Í gerðardómnum, sem gekk 22. desember 1961, er m.a. rakið ákvæði 1. gr. sammingsins, og er það svohljóðandi:

„Ríkisstjórn Íslands hefur ákveðið að taka eignarnámi öll vatnsréttindi, sem eru eign Orkuvatna hf., fyrir botni Arnarfjarðar í V.-Ís., en þau eru: vatnsréttindi félagsins í landi jarðanna Borgar, Rauðsstaða og Dynjandi.

Eignarnámið tekur einnig til allra annarra réttinda á þessu svæði, sem Orkuvötn eiga og tengd eru virkjunarframkvæmdum fallvatna, rekstri og viðhaldi orkuvera, svo sem heimild til mannvirkja-gerðar, umferðar um land, sand-, malar- og grjóttöku.

Ber stjórn Orkuvatna hf. að leggja fyrir gerðardóminn fullnægjandi sönnunargögn um það, hvað sé eign félagsins af vatnsréttindum og öðrum réttindum á þessu svæði. Er það samkomulag aðilja, að andvirði réttinda þeirra, sem eru eign Orkuvatna hf., verði ákveðið af gerðardómi og greiðist af þeirri upphæð vextir 7% á ári frá 1. ágúst 1956 til greiðsludags. Um starfsemi gerðardómsins skulu gilda þau ákvæði, er hér fara á eftir.“

Að baki samkomulags ríkisstjórnar Íslands og Orkuvatna hf. var ákvörðun raforkumálaráðherra að taka umrædd vatnsréttindi eignarnámi samkvæmt heimild í 54. gr. vatnalaga nr. 15/1923. Ákvörðun þessi kom til framkvæmda og breytti engu um réttaráhrif hennar, þótt svo semdist með aðilum, að gerðardómur ákvæði bætur fyrir vatnsréttindin í stað dómkvaddra matsmanna samkvæmt 2. gr. laga um framkvæmd eignarnáms nr. 61/1917. Ríkisvaldið framseldi síðan vatnsréttindin Raforkubúi

Vestfjarða ásamt mannvirkjum, sem reist voru til að nýta þau.

Við svo búið brestur lagaskilyrði til þess, að taka megi til greina kröfu áfrýjanda um viðurkenningu á eignarrétti yfir vatnsréttindunum, en sú krafa, auk kröfu um málskostnað, stendur ein eftir af upphaflegri kröfugerð áfrýjanda.

Samkvæmt þessu erum við samþykkir niðurstöðu atkvæðis meiri hluta dómara.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 19. desember 1986.

Þann 29. júní 1954 seldi móðir stefnanda, Ebba Kaulbach, Orkuvötnum hf. öll foss- og vatnsréttindi dánarbús föður stefnanda, Snæbjarnar Fornjóts, í Dynjandisá, Mjólkurám (sic) og Hofsa í löndum jarðanna Dynjandi, Borgar og Rauðsstaða í Auðkúluhreppi, Vestur-Ísafjarðarsýslu. Þann 4. október 1954 samþykkti systir stefnanda, Birgit Hedda Fornjótur, afsal fyrir réttindunum fyrir hönd erfingja Snæbjarnar, en þeir voru systurnar Bente og Hedda.

Með lögum nr. 54/1954 var ríkisstjórninni heimilað að fela Rafmagnsveitum ríkisins að virkja Dynjandisá eða Mjólká í Arnarfirði til raforkuvinnslu fyrir byggðir á Vestfjörðum og að festa kaup á vatnsréttindum í ánum fyrir botni Arnarfjarðar, ef viðeigandi kjör fengjust. Samningar um þau kaup tókust hins vegar ekki, og ákvað raforkumálaráðherra að taka réttindin eignarnámi skv. 54. gr. laga nr. 15/1923. Orkuvötn hf. andmæltu eignarnáminu. Andmælum Orkuvatna hf. var hrundið með dómi Hæstaréttar, uppkveðnum 13. júní 1956. Eftir það gerðu aðilar með sér samning um, að andvirði réttindanna skyldi ákveðið af gerðardómi. Gerðardómurinn lauk dómi á málið 22. desember 1961 og gerði raforkumálaráðherra að greiða Orkuvötnum hf. f.h. ríkissjóðs kr. 1.680.000 auk vaxta og kostnaðar. Afsöluðu Orkuvötn hf. síðan raforkumálaráðherra f.h. ríkissjóðs vatnsréttindunum þann 12. september 1962. Stefndu hafa síðan hagnýtt sér vatnsréttindin með byggingu og rekstri Mjólkárveikjunar í Arnarfirði. Samkvæmt 5. gr. laga 66 frá 1976 hafa Rafmagnsveitur ríkisins og ríkissjóður afhent Orkubúi Vestfjarða öll raforkumannvirki sín á Vestfjörðum.

Þann 15. desember 1981 höfðuðu stefnandi og systir hennar mál á hendur varnaraðilum þessa máls, aðallega til greiðslu skaðabóta, en til vara til brigða á vatnsréttindunum. Þann 30. júní 1982 gekk Hedda úr málinu og tilkynnti lögmanni sínum, að hún félli frá persónulegum kröfum sínum. Málið var hafið vegna útivistar stefnanda 13. janúar 1983.

Mál þetta, sem var dómtekið 24. nóvember 1986, hefur stefnandi höfðað

við þingfestingu þess 5. apríl 1983: „Á hendur ríkissjóði til greiðslu skuldar eða andvirðis og/eða skaðabóta að fjárhæð kr. 1.160.591 með 2% ársvöxtum frá 1.1. '56 til 1.3. '83, en dómvöxtum frá þeim degi til greiðsludags. Á hendur ríkissjóði til vara svo og Orkubúi Vestfjarða til viðurkenningar á helmingi óskiptra foss- og vatnsréttinda í Sviná, Mjólkurá og Hofsa í Auðkúluhreppi, Vestur-Ísafjarðarsýslu. Til réttargæslu á hendur Orkubúi Vestfjarða og Kristjáni Jónssyni rafmagnsveitustjóra, Langagerði 110, 5866-6831, f.h. Rafmagnsveitnaríkisins, Laugavegi 118, Reykjavík, 7126-4181.

Þá er í öllum tilvikum krafist málskostnaðar lögum samkvæmt.“

Af hálfu ríkissjóðs er aðallega krafist sýknu og málskostnaðar að mati dómsins, en til vara, að stefnu fjárhæðir verði lækkaðar til mikilla muna og málskostnaður látinn falla niður.

Af hálfu Orkubús Vestfjarða er krafist sýknu og málskostnaðar að mati dómsins.

Á hendur Rafmagnsveitum ríkisins eru engar kröfur gerðar, en af þeirra hálfu er krafist málskostnaðar úr hendi stefnanda.

Málsóknin beinist nú gegn Albert Guðmundssyni iðnaðarráðherra vegna iðnaðarráðuneytisins og Þorsteini Pálssyni fjármálaráðherra vegna fjármálaráðuneytisins f.h. ríkissjóðs og Kristjáni Haraldssyni orkubússtjóra f.h. Orkubús Vestfjarða, 6901-2973, Stakkanesi 1, Ísafirði.

Stefnandi heitir fullu nafni Bente Maria Kaulbach Fornjótur og telur sig til heimilis að Kirkeltevej 116, Allerød, Danmörku. Hún hefur íslenskt og danskt ríkisfang, en er búsett í Túnis og ber þar eftirnafnið Ladjimi, eftir því sem fram kemur í gögnum málsins. Hún er fædd 5. janúar 1928 í Danmörku, dóttir hjónanna *Ebbu* Dorotheu Carmen Ingeborg Kaulbach og *Snæbjarnar* Elvins Magnúsar Eugens Pálssonar *Fornjóts* ritstjóra, sem bæði voru íslenskir ríkisborgarar. Föðurfaðir stefnanda var Páll Júlíus Torfason, forstjóri í Kaupmannahöfn.

Árið 1917 keypti Kristján Torfason, kaupmaður á Sólbakka í Arnarfirði, bróðir Páls, allt vatnsafl í Mjólkurám og Hofsa af séra Böðvari Bjarnasyni á Rafnseyri. Árið 1919 seldi Theodóra Thoroddsen, sem þá sat í óskiptu búi eftir eiginmann sinn, Skúla Thoroddsen alþingismann, allt vatnsafl frá eignarjörð búsins, Dynjanda, aðeins að fráteknu neysluvatni til búsins á Dynjandi. Kaupandi var Dansk-Íslandsk Anlægsselskab As., sem jafnframt keypti vatnsréttindi Kristjáns Torfasonar. Þann 7. júní 1932 komust öll þessi réttindi á hönd Páls Torfasonar, sem eftirlét þær einkaerfingja sínum, Snæbirni Fornjóti, við andlát sitt 1. desember 1940. Þau Snæbjörn og Ebba höfðu þá skilið að borði og sæng árið áður. Snæbjörn andaðist 13. júlí 1953 og lét eftir sig dæturnar tvær, en ekki aðra erfingja. Hedda var þá enn ómyndug og varð ekki fullveðja fyrr en við 21 árs aldur 21. nóvember 1953. Þann 30. júlí 1953 mætti móðir hennar í skiptarétti

Friðriksbergs og taldi fram eignir búans: „Indbo og øvrige løsøre af ringe verdi“. Fékk hún síðan eignir þessar framseldar upp í útfararkostnað.

Á þessum tíma var stefnandi búsett í Brasilíu, gift dönskum manni, Skou að nafni. Hún hafði komið til Danmerkur vegna andláts föður síns og dvaldist á búgarði tengdaföður síns á Jótlandi. Dvaldist hún í Danmörku í þrjá og hálfan til fjóra mánuði að þessu sinni, en áður en hún fór aftur til Brasilíu, veitti hún Heddu, systur sinni, umboð, sem hljóðar svo í íslenskri þýðingu:

Allsherjarumboð

Undirrituð, frú Bente Maria Skou, fædd Fornjótur, veiti (sic) hér með — cum jure substituendi — systur minni, frk. Heddu Fornjótur, umboð til þess fyrir mína hönd að annast öll málefni varðandi meðferð dánarbús föður okkar, sem er látinn.

Þannig er henni heimilt að gangast við eða hafna arfi og skuldum á þann veg, sem hún telur hagsmunum mínum best borgið. Enn fremur hefur hún umboð til þess að mæta á öllum skiptafundum og taka þar ákvarðanir í minn stað. Hún hefur einnig umboð til þess að taka ákvarðanir varðandi búið við sáttargerð, að veita viðtöku og kvitta fyrir arf, sem í minn hlut fellur, og taka hvers kyns ákvarðanir varðandi búið, þótt það sé ekki tekið sérstaklega fram hér.

Khöfn, 25.9 '53.

Bente Maria Skou
(sign).

Þegar árið 1917 var hafist handa um undirbúning nýtingar vatnsréttindanna á vegum eigenda þeirra. Þannig fóru fram vatnamælingar á árunum 1917 til 1921. Árið 1931 var stofnað tilstofnunarfélag og gerður ráðningarsamningur við Gústav A. Sveinsson lögmann og systurson þeirra Kristjáns og Páls, Torfa Jóhannsson, síðar bæjarfógeta í Vestmannaeyjum. Ekkert varð þó úr virkjunarframkvæmdum. Vegna rannsókna og annarra undirbúningsframkvæmda söfnuðust töluverðar skuldir, sem ekki voru tiltök að greiða, bæði í formi lána og ógreiddra vinnuframlaga. Síðar bættust við skuldir vegna kostnaðar við tilraunir til sölu réttindanna. Sumar þessara skulda lögðust sem veð á réttindin. Í yfirliti Snæbjarnar Fornjóts og Krebs verkfræðings, dags. 1. desember 1945, eru skuldir þessar taldar nema kr. 410.000 (dönskum), en þar í er talin skuld við Snæbjörn sjálfan vegna vinnu hans 1933 - 1945, samtals kr. 110.000. Meðal annarra skuldheimtumanna eru taldir Gústav og Torfi með kr. 50.000, Knuth, lénsgreifi til Knuthenborg, kr. 30.000, nokkrir danskir kaupskýslumenn, lögmenn og verkfræðingar með kr. 130.000 samtals og Þórður Thoroddsen læknir, sem þá var látinn, kr. 30.000 í gulldöllum. Þær þessara skulda, sem ekki hafði áður verið

þinglýst, voru síðan þinglesnar sem höft á vatnsréttindin á næsta manntalsþingi að undanskildum kröfum Snæbjarnar og bankaláni til hans, kr. 25.000. Þann 24. nóvember 1947 var því lýst yfir áf hálfu hinna dönsku kröfuhafa, annarra en Knúts greifa, að þeir myndu falla frá kröfum sínum, ef viðunandi kaupþilboð fengist. Meðal þeirra, sem að yfirlýsingunni stóðu, var Snæbjörn Fornjótur sjálfur.

Samkvæmt afsalinu til stefndu tóku kaupendur að sér að greiða Knúti greifa, og var krafa hans þá talin að fjárhæð kr. 329.914,40 (eða DKR 52.818 á þeirrar tíðar gengi), en áður hafði verið aflýst öllum veðskuldum öðrum en 10.000 DKR bréfi til handhafa, sem mun hafa verið eign Björns Jóhannssonar, bróður Torfa bæjarfógeta. Þeirri skuld var síðan aflýst ásamt bréfi Knúts greifa 19. febrúar 1963.

Hlutafélagið Orkuvötn var stofnað 1954. Hluthafar voru: Gústav A. Sveinsson og kona hans, Björn Jóhannsson (sem þá hafði keypt kröfu Torfa, bróður síns) og kona hans og Kristján Torfason jr. (sonur Kristjáns þess, er upphaflega keypti réttindin).

Í stefnu er málsástæðum stefnanda lýst þannig:

Stefnandi telur, að Orkuvötn hf. hafi ekki eignast lögmeeta heimild eignar þessarar, og séu eigendur hún og systir hennar, sem hafi verið einkaerfingar föður síns, Snæbjarnar Fornjóts. Systirin er ekki aðili þessa máls, og er því krafið um helming þess andvirðis, sem greitt var, uppreiknuð (sic) til verðbóta, en til vara um viðurkenningu eignarréttar að hálfu óskipt.

Stefnandi dregur í efa, að móðir sín hafi undirritað svonefndan kaupsamning og svonefnt afsal til Orkuvatna hf., dags. í Malmö 29.6. '54. Hafi móðir sín ekki komið til Svíþjóðar á þessum tíma, og jafnframt sé undirskrift hennar ekki í samræmi við það, sem hún þekki til. Þá sé áritun systur sinnar á kaupsamningi ekki í samræmi við umboð það, sem hún gaf henni hinn 25.9. '53. Hafi hún ekkert um þessi viðskipti vitað fyrir en fyrir nokkrum árum. Gögn um lögmeeta þinglýsingu afsals, áritunina á kaupsamningnum og umboðið hafi ekki komið fram fyrir en eftir höfðun málsins 1981.

Þessi kaup af Orkuvötnum séu því ekki lögum samkvæmt og að öðru leyti illa staðið að þeim gagnvart sér. Beri sér því umkrafin greiðsla sem eiganda hálftrar eignarinnar eða þá viðurkenning hálftr eignarréttins ella Stefnandi sé og hafi verið eigandi réttindanna og beri endurgjald, þótt það hafi verið greitt heimildarlausum aðila, en viðurkenning eignarréttar ella.

Í greinargerð, sem fram kom af hálfu stefnanda um níu og hálfum mánuði síðar, er málsástæðum lýst með nokkuð öðrum hætti. Þar eru helstu málsástæður taldar þær, að stefndu hafi ekki getað verið í góðri trú, þegar þeir keyptu réttindin af Orkuvötnum, vegna skjala, sem þá þegar

hafi verið þinglýst og hafi borið með sér, að Orkuvötn áttu ekki löglega heimild til réttindanna. Greiðsla til Orkuvatna hf. hafi því ekki leyst stefndu undan greiðsluskyldu gagnvart stefnanda sem réttmætum eiganda. Framsal á innbúi til móður stefnanda hafi ekki veitt henni lögmæta heimild til réttindanna. Móðir stefnanda hafi aldrei undirritað afsal til Orkuvatna hf., þinglýsing þess hafi farið fram með óundirrituðu afsali, án þess að séð verði, að frumrit hafi verið sýnt þinglýsingardómara. Þinglýsingardómara hafi þannig orðið á mistök og þinglýsingin verið ólögmæt. Fyrirsvarsmönnum stefndu hafi því verið eða mátt vera ljóst, að ekki var samið við rétta heimildarmenn, og jafnframt, að stefnandi og systir hennar voru rétt-hafar að hinum umsömdu réttindum. Sérstaklega er bent á, að málið sé höfðað, áður en 20 ár eru liðin frá kaupsamningi stefndu og Orkuvatna hf., og því haldið fram, að tómlæti stefnanda eigi sér eðlilegar skýringar.

Fjárhæð kröfu stefnanda byggist á útreikningi Þóris Bergssonar tryggingafræðings.

Undir rekstri fyrra málsins eða nánar tiltekið 11. mars 1982 voru lögð fram ljósrit afsalsins til Orkuvatna hf. og kaupsamningsins með áritun Heddu. Þann 26. október 1982 lagði stefnandi fram umboð sitt til Heddu og bréf móður sinnar, dags. 21. ágúst 1953, en af þessum gögnum kemur fram, að hún var í Danmörku sumarið og haustið 1953 og að henni var kunnugt um erindi Gústavs og Torfa, þegar hún gaf umboðið. Þennan dag gaf hún aðilaskýrslu fyrir dóminum. Voru henni þá sýnd frumrit kaupsamningsins og afsalsins. Hún kvaðst þá vera sannfærð um, að móðir sín hefði ekki undirritað skjölin.

Stefnandi kveður langafa móður sinnar í karllegg hafa verið hirðmálara Lúðvíks konungs af Bayern og þegið af honum aðalstign, sem heimilaði honum að skeyta nafnbótinni von við nafn sitt. Réttur þessi var persónulegur og ekki arfgengur. Þessi forfaðir stefnanda mun hafa verið Wilhelm von Kaulbach, sem var forstöðumaður listaakadémiunnar í München á stjórnarárum Lúðvíks II. Stefnandi hefur talið ósennilegt, að móðir sín hafi, mót venju, notað þessa nafnbót, sem hún átti ekki tilkall til, við undirskrift hinna umdeildu skjala og einkum skammstafaða. Þá telur hún móður sína aldrei hafa komið til Málmeyjar.

Aflað hefur verið álits tæknideildar dönsku ríkislögreglunnar á þeirri staðhæfingu, að undirskriftirnar á afsalinu og kaupsamningnum séu falsaðar. Niðurstaða deildarinnar, byggð á rithandarrannsókn, er, að „der er fundet en til sikkerhed grænsende sandsynlighed for, at begge de omstridte underskrifter ... er udfærdiget af ... Ebba Kaulbach“. Eftir að þessi niðurstaða var fengin, hefur stefnandi fallið frá þeim málsástæðum, sem hún byggði á þeirri staðhæfingu, að móðir hennar hefði ekki undirritað skjöl þessi.

Við aðalflutning málsins var því haldið fram sem aðalmálsástæðu af hálfu stefnanda, að kaupsamningurinn til Orkuvatna hf. hefði verið ógildur samkvæmt ákvæðum 7. gr. laga nr. 58 frá 1960 og 32. gr. laga nr. 7 frá 1936, sbr. nú 31. gr. og 33. gr. l. 7/1936 og 1. og 2. gr. l. 11/1986.

Við munnlegan flutning málsins var því haldið fram af hálfu stefnanda, að Orkuvötn hf. hefðu komist yfir vatnsréttindin með sviksamlegum hætti í skilningi 7. gr. okurlaga og/eða 32. gr. samningalaga með því að blekkja móður stefnanda til að afhenda sér verðmæti þessi gegn endurgjaldi, sem hafi ekki verið í neinu samræmi við verðmæti þess, sem hún lét af hendi. Stefnandi telur eftirfarandi samþykki af hálfu erfingja engu geta breytt í þessu efni og einkum ekki samþykki, sem veitt hafi verið á grundvelli umboðs frá sér.

Þá var því haldið fram við málflytning, að það hefðu verið mistök af hálfu þinglýsingardómara að þinglýsa afsali til Orkuvatna hf. athugasemda-laust um heimild afsalsgjafa, þar sem framsal á eignum bús Snæbjarnar heitins hefði augljóslega ekki tekið til vatnsréttindanna. Þessi mistök telur stefnandi leiða til bótaskyldu ríkissjóðs vegna mistaka starfsmanns.

Þann 10. september sl. ritaði skiptaráðandinn á Friðriksbergi dóminum bréf vegna dánarbús Snæbjarnar Pálssonar Fornjóts, þar sem fram kemur sú afstaða af hálfu búsins, að afhending búsins til greiðslu útfararkostnaðar hafi ekki tekið til vatnsréttindanna, sem tilheyri enn búinu. Eru allar ráðstafanir á réttindum þessum eftir lát Snæbjarnar lýstar ógildar og áhrifa-laugar að lögum. Skiptarétturinn fellst á, að stefnandi hafi leitað réttar búsins, og veitir henni heimild til að leiða málið til lykta fyrir búíð, en fyrir eigin reikning. Í tilefni af þessu bréfi hefur því verið lýst yfir af hálfu stefnanda, að það gefi ekki tilefni til breytinga á sóknaraðild málsins. Stefnandi tekur þó undir þá skoðun, sem lýst er í bréfinu, að allir gerningar, sem gerðir hafi verið varðandi hin umdeildu réttindi, eftir að þau urðu eign dánarbúsins, séu ógildir. Í því sambandi er lögð áhersla á, að þeir embættismenn, sem hafi fjallað um réttindin, hafi ekki gætt þeirrar aðgæslu, sem þeim hafi borið, þ. á m. ekki aflað upplýsinga um raunverulega eignaraðild, og vegna þessarar vangæslu hafi ríkissjóður orðið bótaskyldur við stefnanda. Varðandi varakröfu var við málflytninginn vitnað til 2. mgr. 2. gr. hefðarlaganna af hálfu stefnanda.

Við dómsuppkvaðningu var fallið frá þeirri málsástæðu stefnanda, að þinglýsing afsals væri gölluð sökum þess, að hún byggðist á óundirrituðu afsali.

Af hálfu hinna stefndu ráðherra er þeirri málsástæðu mótmælt sem van-reifaðri, að samþykki Heddu við sölu vatnsréttindanna til Orkuvatna sé í ósamræmi við umboð stefnanda. Þá mótmæla þeir sem of seint fram komnum þeim málsástæðum, að kaupsamningurinn til Orkuvatna hf. sé

ógildur vegna misneytingar og óheiðarleika kaupenda og að stefnandi eigi rétt á bótum úr ríkissjóði vegna mistaka þinglýsingardómara við þinglýsingu afsals til Orkuvatna hf. og útskriftar úr skiptabók Friðriksbergs, sem stefnandi telur sýna, að móðir stefnanda hafi ekki haft heimild til að ráðstafa réttindunum.

Umboðsmaður ráðherranna vitnar til þeirra málsástæðna, sem fram komu í greinargerð þeirra í fyrra málinu, eftir því sem við getur átt og ekki er á annan veg mælt í greinargerð þeirra í þessu máli. Í fyrri greinargerðinni er því haldið fram, að systir stefnanda hafi samþykkt söluna til Orkuvatna hf. með gildu umboði frá stefnanda. Þar með hafi verið fallist á það af hálfu þeirra systra, að móðir þeirra hefði tekið við forráðum dánarbúsins með úrskurði (sic) skiptaréttarins á Friðriksbergi 30. júlí 1953. Hún hafi því verið bær til að ráðstafa réttindunum. Orkuvötn hf. hafi þannig öðlast fullgilda eignarheimild með samningi við móður stefnanda og ríkissjóður öðlast réttindin með sömu heimild með samningi við Orkuvötn hf. Fyrirsvarsmenn stefndu hafi ekki verið grandsamir (sic) um eitt né neitt við gerð kaupsamnings og þinglýsingardómara ekki orðið á nein mistök við þinglýsingu afsals til Orkuvatna hf.

Tekið er fram í greinargerð ráðherranna í fyrra málinu, að ekki sé byggt á því, að vatnsréttindin hafi orðið eign ríkissjóðs fyrir hefð. Hins vegar eru kröfur stefnanda taldar fyrndar og niður fallnar fyrir tómlæti, hvað sem öðru líði. Þá er því haldið fram til vara, að verð réttindanna hafi verið greitt af hendi í góðri trú, enda sé tekið fram í afsalinu, að afsalsgjafi svari til lagaríftingar, þannig að ríkissjóður sé laus undan allri ábyrgð gagnvart stefnanda.

Í greinargerð ráðherranna í þessu máli eru kröfur og málsástæður stefnanda sagðar með þeim hætti, að tvímælis orki um aðild hennar. Hún hafi aldrei fengið hinum umdeildu réttindum úthlutað við skipti. Skiptum á búi föður hennar hafi lokið með afhendingu þess til móður hennar. Þegar skiptum dánarbús er lokið, en síðar koma fram eignir, sem ekki hafa hlotið skiptameðferð, telur umboðsmaður stefndu, að endurupptaka þurfi skiptin að kröfu erfingja eða skuldheimtumanna, en aðild að kröfum þeim, sem stefnandi hefur uppi, hljóti að vera í höndum skiptaréttar f.h. dánarbúsins. Vilji stefnandi ná fram kröfum sínum, verði hún að fá endurupptekin skipti á búi föður síns. Varðandi kröfu um sýknu vegna aðildarskorts vitna stefndu til 2. mgr. 45. gr. laga 85/1936. Gagnvart þessari málsástæðu eru þær málsástæður úr fyrra málinu, sem varða heimild til handa Ebbu frá skiptarétti, umboð stefnanda og samþykki erfingja ásamt tómlæti og fyrningu, hafðar uppi til vara auk nýrrar málsástæðu um hefð.

Til stuðnings varakröfu ríkissjóðs er því haldið fram, að sá útreikningur, sem bótakrafa stefnanda byggist á, sé ótraustur, sökum þess að öll mats-

sjónarmið hafi tekið miklum breytingum frá gerðardóminum. Þannig þyki smávirkjanir nú ekki eins fýsilegur kostur og fyrrum. Bent er á, að Orkuvötn hf. og síðan ríkissjóður hafi yfirtekið miklar veðskuldir, sem ekki sé tekið tillit til í útreikningum stefnanda. Loks er vaxtakröfu mótmælt, bæði varðandi vaxtafót, upphafstíma vaxta og sökum þess, að vaxtakrafan sé fyrnd að hluta.

Við munnlegan málflutning var því haldið fram af hálfu ríkissjóðs, að gögn málsins sýndu, að réttindin hefðu verið svo mjög veðbundin, að ógjörningur hefði verið að fullnægja veðhöfum að öllu leyti, hvað þá, að nokkur afgangur gæti orðið af því handa rétt höfum. Því er haldið fram, að hinir dönsku kröfuhafar hafi aldrei afsalað kröfum sínum með bindandi hætti, þannig að þau afsöl hafi orðið virk. Þá var því haldið fram, að gögn sýndu, að stefnandi hefði verið öllum hnútum kunnugur á þeim tíma, þegar umræður stóðu yfir um sölu réttindanna til Orkuvatna hf., hún hefði sjálf haft undir höndum þau gögn, sem geymdu allar nauðsynlegar upplýsingar um verðmæti réttindanna og höft á þeim, auk þess sem henni hefði verið fullkunnugt um áhuga Orkuvatna hf. á kaupunum. Því er haldið fram, að það hafi verið sammæli mæðgnanna að sniðganga skiptaréttinn til að geta samið án þess að taka á sig skuldaábyrgð. Í því skyni hafi framsal skiptaréttarins til móðurinnar verið fengið sem heimild til ráðstöfunar. Stefnandi hafi þannig beinlínis gefið umboðið með það fyrir augum, að það mætti nota til að koma fram sölunni til Orkuvatna hf. Þá er því haldið fram, að samþykki erfingjanna við ráðstöfun réttindanna bindi dánarbúið þannig, að þegar það hefur nú verið tekið upp til skipta, verði að miða meðferð þess við þær ráðstafanir, sem erfingjarnir hafa gert um eignir búsins.

Varðandi þær málsástæður, sem mótmælt er á þeim grundvelli, að þær séu of seint fram komnar, er bent á, að efnislegar varnir gegn þeim myndu útheimta gagnaöflun, sem ekki gefist svigrúm til, eftir að aðalflutningur er hafinn, en jafnframt er því haldið fram, að stefnandi hafi ekkert fært fram til stuðnings þessum nýju málsástæðum. Í þessu sambandi er því haldið fram, að því fari víðsfjarri, að matsverð gerðardómsins dugi til greiðslu veðkrafna. Því sé ljóst, að stefnandi hafi ekkert tjón beðið, hvernig sem annars sé á málið litið. Varðandi þinglýsingu er því haldið fram til vara, að ekki verði talið, að verið hafi augljós annmarki á eignarheimild Orkuvatna hf.

Af hálfu Orkubús Vestfjarða og Rafmagnsveitna ríkisins er tekið undir öll rök fulltrúa ríkislögmanns, sem hér hafa verið tilfærð. Af hálfu rafmagnsveitnanna er auk þess sérstaklega lögð áhersla á þá skoðun, að allt hafi verið með eðlilegum hætti varðandi viðskipti ríkisvaldsins við heimildarmenn að vatnsréttindunum og að fjárkröfur stefnanda fengju engan

veginna staðist tölulega, jafnvel þótt fótur teldist fyrir þeim. Við munnlegan flutning málsins var þeirri skoðun lýst af hálfu Orkubúsins, að aðrir gætu ekki borið fyrir sig það, sem meðferð dánarbúsins kynni að hafa verið áfátt, en þeir, sem hefðu skaðast á því. Um stefnanda sé því ekki að heilsa, auk þess sem hún hafi sjálf átt hlut að máli.

Álit dómsins.

Þeirri málsástæðu hefur ekki verið hreyft af hálfu hinna stefndu, að máli þessu beri að vísa frá vegna ákvæða 46. gr. laga 85/1936, og þykja þá, eftir því sem atvikum er háttáð, ekki efni til, að málinu verði vísað frá dómi sjálfkrafa.

Af hálfu dánarbús Snæbjarnar Fornjóts hefur ekki verið gengið inn í málið, en lýst þeirri afstöðu til málatilbúnaðar stefnanda, að ekki þykja efni til sýknu sökum aðildarskorts þess vegna.

Samkvæmt umboði því, sem stefnandi veitti systur sinni, var hún „bemyndiget til at ... hæve og kvittere enhver mig tilkommende arv samt i det hele træffe enhver afgørelse vedr. boet ...“ Hedda hafði þannig ekki aðeins umboð, heldur einnig fulla heimild stefnanda til allra ráðstafana, sem umboðið tók til. Umboð þetta er nefnt „generalfuldmagt“ og mjög víðtækt. Stefnanda mátti vera ljóst, að það var eðlilegur þáttur í meðferð búsins, að eignir þess væru seldar og andvirði þeirra skipt. Henni virðist hafa verið kunnugt um erindi Gústavs A. Sveinssonar og féлага hans. Þykir því verða að hrinda þeirri málsástæðu, að Hedda hafi ekki haft umboð til að samþykkja sölu réttindanna til Orkuvatna hf.

Á það þykir bera að fallast með stefndu, að málsástæður þær, byggðar á ákvæðum okurlaga og samningalaga, sem stefnandi hafði uppi við aðalflutning, séu of seint fram komnar. Þær voru ósamrýmanlegar þeirri málsástæðu, sem fallið var frá við sama tækifæri, að móðir stefnanda hefði aldrei gefið það loforð, sem felst í samningi hennar við orkuvötn hf., og verða þær þá ekki teknar til meðferðar samkvæmt þeirri reglu 113. gr. laga 85/1936, sem heimilar að taka til efnismeðferðar málsástæður, sem ekki eru beinlínis hafðar uppi í málinu.

Samkvæmt 1. mgr. 10. gr. dönsku skiptalaganna nr. 155 frá 1874 er heimilt í vissum tilvikum að ljúka búskiptum með því að afhenda þeim, sem annast útförina, þær eignir, sem fram hafa komið við skiptin, upp í útfararkostnað. Komi síðar fram eignir, sem afhendingin tók ekki til, ber að endurupptaka skiptin.

Ljóst er, að hin umdeildu réttindi voru ekki meðal þeirra eigna, sem skiptaráðandinn afhenti móður stefnanda. Hún hafði því ekki formlega heimild til að ráðstafa þeim.

Á hinn bóginn höfðu dætur hennar öðlast virkan efnislegan rétt til arfsins

við andlát föður síns. Hlutdeildarréttur hvorrar um sig var þá þegar meðal eignarréttinda þeirra, og hvor um sig og báðar saman gátu ráðstafað sínum rétti í búinu eins og öðrum eignum sínum. Hins vegar voru þær ekki formlega bærar til að ráðstafa einstökum eignum án atbeina skiptaréttarins.

Samkvæmt DL. 5-2-80 var ráðstöfun arfahluta óheimil, nema búið hefði áður verið skrifað upp og virt. Við gerð kaupsamnings varð auk þess að gæta sérstakra formreglna. Þegar um síðustu aldamót var komin fram sú skoðun, að ákvæði þetta væri fallið niður fyrir notkunarleysi. Á þeim tíma, sem Orkuvötn hf. eignuðust vatnsréttindin, var mjög óvíst um gildi þessa ákvæðis, en svo virðist sem vatnsréttindin hafi þá verið eina eign búins. Ekkert hefur komið fram um aðrar skuldir en útfararkostnað og veðskuldir.

Þar til önnur skipan hefði verið á gerð, var skiptaráðandi formlega einn bær til að ráðstafa eignum búins og búsmæðferðin formlega séð opinber mæðferð skuldafrágöngubús, sem aðallega sætir mæðferð í þágu skuldheimtumanna, þar til réttur þeirra hefur verið tryggður.

Samkvæmt ofanrituðu er nú ljóst, að í þessu máli verður að leggja til grundvallar, að erfingjarnir hafi gefið fullnægjandi samþykki að sínu leyti til sölunnar til Orkuvatna, að skuldheimtumenn þeir, sem veðtryggðar kröfur áttu, hafi fengið fullnustu eða kröfur þeirra fallið niður með öðrum hætti og að kröfur annarra á hendur búinu, ef einhverjar voru, við andlát Snæbjarnar séu nú löngu niður fallnar. Efnislegra réttinda í dánarbúi Snæbjarnar Fornjóts njóta þá ekki aðrir en erfingjar hans, stefnandi og systir hennar.

Samkvæmt kaupsamningi Ebbu Kaulbach og Orkuvatna hf. tóku Orkuvötn hf. að sér öll þinglýst eignarhöft, þar á meðal veðskuldina við þá kröfuhafa, sem haft höfðu við orð að gefa eftir kröfur sínar. Að auki skuldbundu þeir sig til að greiða seljanda (d)kr. 2.000. Ekki verður með vissu ráðið af gögnum málsins, hvernig uppgjóri við kröfuhafa var háttað, að öðru leyti en að framan er rakið, en hvernig sem því er farið, benda allar líkur til þess, að verð það, sem Orkuvötn hf. fengu fyrir réttindin, hafi ekki hrokkið fyrir veðskuldum. Stefnandi hefur engin rök fært fram fyrir því, að verð það, sem Orkuvötn hf. guldur fyrir réttindin, hafi verið lægra en sannvirði þeirra. Systir stefnanda hafði heimild til að taka við greiðslu kaupverðs fyrir hennar hönd, og ekki hefur annað komið fram en að kaupandi hafi innt kaupverðið af hendi til þar til bærs aðila. Stefnandi þykir því ekki hafa sýnt fram á, að hún hafi orðið fyrir tjóni, og verður því að hrinda aðalkröfu hennar.

Varðandi kröfu um viðurkenningu eignarréttar ber að leggja til grundvallar, að réttindin hafa verið látin af hendi með fullri efnislegri heimild frá stefnanda og fullt gjald komið fyrir. Stefnandi var sjálfur eini fullveðja

erfingi í búinu, og á henni hvíldi því fyrst og fremst sú skylda að fullnægja skyldum erfingja fyrir skiptaréttinum. Hún er nú, eins og að framan er rakið, ásamt systur sinni eini réttshafi búins. Afhending réttindanna að einhverju eða öllu leyti til hennar eða dánarbúsins án endurgjalds nú myndi þannig leiða til óréttmætrar auðgunar viðtakandans. Það, sem áfátt var varðandi formlega heimild til ráðstöfunar réttindanna forðum, var á áhættu og ábyrgð stefnanda sjálfs og getur nú samkvæmt framansögðu með engu móti leitt til þeirrar niðurstöðu, að á varakröfu hennar verði fallist.

Þinglýsingardómarinn fékk einungis í hendur afsal og endurrit úr skiptabók, en kaupsamningurinn með árituðu samþykki erfingja var ekki afhentur til þinglýsingar. Ekki var rituð athugasemd á afsalið um heimildarrest. Eins og afstöðu stefnanda til greindra annmarka var háttað samkvæmt framansögðu, verður ekki talið, að stefnandi geti nú byggt nokkurn rétt á hendur stefndu á meintri vöntun athugasemdar þinglýsingardómara eða annarrar vanrækslu embættismanna, sem um réttindin fjölluðu.

Svo virðist sem allar upplýsingar um afstöðu erfingja til ráðstöfunar á réttindunum hafi legið fyrir við eignarnámið. Þau gögn veittu ekki efni til, að stefnandi hlyti nokkurn hlut í eignarnámsbótum. Vitneskja íslenskra stjórnvalda um formlega annmarka á eignarheimild Orkuvatna hf. getur samkvæmt því, sem að framan er rakið, ekki leitt til þess, að fallist verði á kröfur stefnanda í málinu.

Samkvæmt þessum niðurstöðum þykir bera að hrinda öllum kröfum stefnanda í málinu.

Stefnandi kveðst sökum langdvalar utan Evrópu aldrei hafa fengið að vita, hvernig fór um skiptin og hin umdeildu réttindi og engin skjöl haft í höndum um, hvað af réttindunum varð, þegar hún fór að grennslast fyrir um þetta mál eftir lát móður sinnar á árinu 1977. Hún hringdi í iðnaðarráðherra og ritaði síðan iðnaðarráðuneytinu bréf um málið 15. september 1977 og orkumálastjóra 7. desember 1978. Óskaði hún eftir því, að sér yrðu send ljósrit af þeim gögnum, sem vörðuðu erindi hennar. Hún kveðst engin svör hafa fengið við málaleitun sinni. Hún kom síðan til Íslands og hóf eftirgrennslan. Þann 14. janúar 1979 hitti lögmaður ríkissjóðs stefnanda að máli og afhenti henni miða, þar sem segir, að Orkuvötn hf. hafi keypt réttindin af Ebbu v. Kaulbach 21. júní 1954 og selt þau 22. desember 1961 til ríkisins fyrir 1.680.000 íslenskar krónur. Það var síðan ekki fyrr en stefnandi hafði höfðað mál á hendur stefndu, sem skjöl þau, sem máli skiptu, komu fram. Þau höfðu þó verið í vörslum íslenskra stjórnvalda frá því áður en stefnandi hóf eftirgrennslan sína.

Samkvæmt góðri stjórnsýsluvenju hefði mátt vænta þess, að stefnanda hefðu verið veitt greið svör við bréflægum málaleitunum hennar á

árinu 1977 og henni látin í té umbeðin ljósrit gagna án ástæðulauss dráttar.

Eftir öllum atvikum þykir mega neyta heimildar til að láta málskostnað falla niður.

Steingrímur Gautur Kristjánsson borgardómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndu, iðnaðarráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og Orkubú Vestfjarða, skulu vera sýkn af öllum kröfum stefnanda, Bente Kaulbach Fornjóts.

Málskostnaður fellur niður.
